

BELGIJA

I. Razvoj k. od 1945. do 1985.

1. 1945–1964: *napuštanje katekizamske k. zbog k. u znaku povijesti spasenja*. Godine 1954. za sve je belgijske biskupije postao obvezan jedinstveni katekizam. On je trebao poslužiti za školsku vjeronaučnu pouku djece, i za k. odraslih u Crkvi. Već za vrijeme II. vatikanskog sabora prestao se upotrebljavati: novoskolastičke formule i neprikladnost didaktičkih shema učinili su ga neupotrebljivim. Redovnice iz Vorselaera – koje su u Belgiji i u inozemstvu imale velik kat. utjecaj u prvoj polovici 20. stoljeća – poslije drugoga svjetskog rata nastojale su postaviti r. n. u svjetlu povijesti spasenja i kerigmatske metode. J. Vanwijnsberghe (*Grondslagen van de Vernieuwde Catechese* /Temelji obnovljene k./) izradila je teoretske osnove te kerigmatske k., snažno naglasivši Božju inicijativu spasenja.

Nestankom katekizma iz školskih razreda izgubila se sinteza u r. n. I tradicionalne „školske Biblije” ili „Svete povijesti” više se nisu upotrebljavale; to je dovelo do gubitka biblijske sinteze. I liturgijska je godina prestala biti načelo programiranja r. n., što je dovelo do gubitka liturgijske sinteze. Napokon, nije bilo više

mjesta ni za sintezu crkvene povijesti. Napuštanje te četverostruke sinteze dovelo je do uvođenja novog oblika sinteze, nazvane egzistencijalnom: sinteza isplanirana polazeći od konkretnog, osobnog i društvenog života mladih te ostvarena imajući u vidu taj isti život. Vodeći motiv te k. postalo je: kršćansko poimanje životne stvarnosti.

2. 1964–1970: *egzistencijalna k. shvaćena kao „stvaranje prostora da bi se postalo čovjekom u svjetlu vjere”*. U drugoj polovici šezdesetih godina u Belgiji se snažno osjećao utjecaj teologije D. Bonhoeffera, P. Tillicha i R. Bultmanna na k., posebno širenjem djela anglikanskog biskupa J. Robinsona (*Honest to God*). U metodi → korelacije, koju je branio E. Schillebeeckx, mnogi su vjeroučitelji pronašli potporu za izrađivanje novih kat. metoda. Životna stvarnost nije više bila samo polazište da bi se zatim došlo do bitnoga, nego je postala središnjom temom k. bilo na razini djece bilo na razini odraslih. Vjeroučitelj je pomagao mladima i odraslima da prošire svoja iskustva, te je iz tog istog unutarnjeg → iskustva mogao na površinu izići problem neuvjetovane i božanske istine. Iznova otvoreni i osjetljivi na religiozni problem, oni su postali sposobni otkriti i prepoznati u biblijskoj poruci odgovore za svoje egzisten-

cijalne probleme. Drugim riječima, polazeći od svoje osobne situacije uspjeli su iznova shvatiti Bibliju. Vjeroučitelj je dakle tražio neki ljudski kontekst u kojem bi bilo znakovito potaknuti razgovor o Bogu. On je tu kopču tražio u ljudskom životu. Polazeći od toga bilo je moguće shvatiti ono što kršćani podrazumijevaju pod pojmom „Bog“. Sve dok ljudi ne uspiju raspoznati korelaciju ili težnju istom cilju (jasno je da ne može biti riječi o istovjetnosti) između kršćanske poruke i čovjekove borbe za pravednije društvo ispunjenije ljubavlju, vjera se čini nevažnom i nebitnom. U knjizi *Ervaring en Catechese* (Iskustvo u katehezi) M. Van Castera DI (jednog od najvećih poslijeratnih teoretičara /školske/ kateheze) i J. Le Dua (pariškog katehetečara poznatog po svom poimanju k. kao dinamičke stvarnosti grupe) napetost između dva načina pristupa bila je ovako izrečena: „Je li moguće govoriti o Bogu a da se (puno) ne govori o čovjeku?“ Nekadašnja k. davala je dojam da je to lako ostvarivo. S druge strane bilo je pitanje: „Je li moguće govoriti o Bogu govoreći jedino (ili pretežno) o čovjeku?“ K. u razdoblju između 1964. i 1970. bavila se tim problemom.

Novo viđenje k. vrlo je dobro opisala Kat. komisija za škole drugog stupnja u dokumentu *Schoolcatechese in het secundair onderwijs* (1970), ostvarenom nadasve zalaganjem F. Lefevrea. Svrha (školske) k. ovako se definira: „Stvoriti prostore da bi se postalo čovjekom u svjetlu vjere, tumačeći ljudsku povijest i usmjeravajući je prema 'dinamizmu' evanđelja Isusa Krista.“ Naglasak na „ljudskoj povijesti“ izričito je htio predusresti moguću opasnost kršćanskog poimanja stvarnosti na pretežno individualistički način.

Za paralelni rad Komisije francuskog jezika, završni dokumenat *Orientations fondamentales* pripremio je R. Waelkens.

U tom su razdoblju vjeroučitelji koji su tražili prostor za izrazitiju egzistencijalnu k., snažnije povezanu s iskustvima mladih i odraslih, tražili pomoć nadasve u obnovljenom teološkom viđenju odnosa „objava—iskustvo“.

3. 1971—1978: *didaktička obnova; ideja oslobođenja*. Od početka sedamdesetih godina ističe se posebna briga za didaktičkom obnovom

k. općenito a posebno za didaktičkom obnovom školske k. Jako je naglašena ideja da r. n. u školi treba imati sva obilježja istinskog školskog predmeta. U tom nastojanju posebnu je ulogu imala didaktička analiza. Godine 1971. E. De Corte i J. Bulckens po prvi su put jasno predložili nastavnicima religije problematiku ciljeva.

Godine 1978. J. Lowyck i J. Bulckens uputili su nastavnike religije u upotrebu tzv. „ključ „ključnih pojmova“ u nastavi: posebna pažnja prema osnovnim teološkim pojmovima određene teme, tj. prema središnjim pojmovima koji dolaze od teoloških znanosti, koje procesom učenja mogu postati temeljno viđenje učenika. Uporno nastojanje oko tih osnovnih tema dovelo je do konstatacije da sve veći broj mladih ne posjeduje više bitno teološko znanje i da nije više sposoban razmišljati kao vjernici na teološki način o svom osobnom i društvenom životu. Zahvaljujući primjeni didaktičke analize, mnoga su kat. pomagala (npr. za k. potvrde ili za k. odraslih) pružila utemeljeniju strukturu i sadržaj.

Tako se stekla svijest da k. i r. n. nisu dvije neovisne stvarnosti. Barem uključivo, one neizbježno izražavaju i određeno viđenje društva i Crkve. Bledski dokument, sastavljen 1977. na Bledu (Jugoslavija), u prilog osloboditeljskoj k. snažno je utjecao na nemali broj vjeroučitelja.

4. 1978—1985: *k. ponovno uzima (kršćansku) religioznu tradiciju kao uporište*. Tzv. iskustvena k. (→ iskustvo) snažno se zauzela kako bi ponovno zahvatila mlade koji žive i rastu u sekulariziranom i pluralističkom društvu, nastojeći ih iznova učiniti osjetljivima za rel. i biblijsku stvarnost. Postupno se učvrstilo uvjerenje da nije dostatan otvoreni stav pojedinca, niti društvene sredine sklone rel. stvarnosti: traži se i dovoljno poznavanje religiozne i kršćanske predaje, kao nužan uvjet za rel. odgoj mladih i odraslih. Tko nije čuo da se govori o Bogu, ne može ga niti iskusiti. Zato se od kraja sedamdesetih godina snažno osjetila potreba da se vjeroučenike izravno i jasno zbliži s kršćanskom predajom.

Neki su katehetečari predložili veće upoznavanje s biblijskim knjigama i s biblijskom tema-

tikom; drugi su naglašavali nužnost suvremene sinteze vjere. Novi programi za mlade od 16 do 18 godina u Flandriji (1985) idu upravo za tim da ponude postojanu sintezu vjere. J. Baers i E. Henau objavili su 1980. zamašnu knjigu o vjeri: *God is groter* (Bog je veći). Knjiga pruža odraslima bogatu dokumentaciju o glavnim točkama vjere.

U određenom broju osnovnih škola francuskog jezika posljednjih se godina prakticira tzv. „rythmo-catechese“, tj. ritmičko govorno pamćenje tekstova iz Evanđelja (Ch. Bailly). U dijelu Belgije koji pripada francuskom govornom području metoda strukturalnog čitanja već se uobičajeno upotrebljava u čitavoj jezičnoj nastavi; nastoji se dakle primijeniti je i na r. n. a nadasve na biblijsku nastavu (A. Fossion). Osobito se voli raditi i s djelima iz rel. umjetnosti, koja se proučava pomoću strukturalne metode (A. Knockaert i Ch. Van der Plancke).

II. Školska r. n.

1. *Škola i religija.* U Belgiji postoje dvije vrste škola: katoličke i službene (koje organizira država, pokrajina ili općina). Obje vrste škola uvele su tijekom sedamdesetih godina model obnovljene škole drugoga stupnja. Godine 1984. oko 70% flamanske djece i mladih pohađalo je katoličke škole, a oko 45% djece i mladih u dijelu francuskog govornog područja. U Belgiji oko 60% svih učenika škola drugoga stupnja pohađa katoličku školu. U katoličkoj školi drugoga stupnja učenici imaju r. n. dva sata tjedno. U državnoj školi, nakon objavljivanja školskog zakona 1959, učenici mogu izabrati ili nastavu religije (katoličke, protestantske, hebrejske ili islamske) ili nekonfesionalnu etiku. U dijelu flamanskog govornog područja oko 50% učenika državnih škola odlučuje se za predmet religije; u dijelu francuskog govornog područja postotak je niži.

Godine 1975. Generalno vijeće katoličke škole flamanskog jezika kao i vijeće francuskoga govornog područja objavili su (uz neke razlike) predstavku o posebnosti katoličke škole. Ta škola, za koju se opredjeljuje iz različitih razloga, svima nudi odgojni plan koji se temelji na Isusu Kristu (A. Vergote). Katolička se škola treba zauzeti kako bi čitav školski život — tj.

izbor sadržaja, didaktička postavka, društveni prioriteti, modeli odnosa — bio „oslobađajući“ u kršćanskom smislu. Međubiskupijska komisija za školski pastoral i Centar za kršćansku školsku zajednicu (sa sjedištem u Louvainu) vrlo se aktivno zalažu za ostvarivanje novog stila posaborske kršćanske škole u suradnji sa svima zainteresiranima.

2. *Novi programi za r. n.* Počevši od 1966. objavljeni su programi za r. n. u osnovnoj školi. Danas se ti programi obnavljaju. Godine 1971–1972. objavljeni su novi pokusni programi za r. n. u školi drugoga stupnja. Od 1976. do 1985. Flamanska kat. komisija radila je na konačnoj redakciji naznačenih programa. Godine 1982. Katehetska komisija francuskog govornog područja objavila je konačne programe za r. n; oni su mnogo kraći od flamanskih programa.

Naslov programa iz 1982. je: *Cours de religion catholique*, dok su pokusni programi iz 1972. imali naslov: *Programme de catéchèse*. Promjena imena je znakovita. Svrha školske r. n. je različita, iako ne odvojena, od svrhe crkvene k. Tečaj školske r. n. ne može i ne treba imati sve zadaće koje, naprotiv, moraju izvesti druga crkvena kat. tijela. Posebnost školske r. n. koja nastoji ostvariti realne ali ograničene ciljeve, odnosi se na brigu za „intellectus fidei“, shvaćanje vjere. Crkvena kat. tijela vode posebnu skrb za vjerski život i praksu. Već se nekoliko godina nastoji oko toga da se dobije novi program za religiozni odgoj u dječjim vrtićima. Godine 1982. Conseil Central de l'Enseignement Primaire Catholique objavio je *Orientations pédagogiques pour une école maternelle chrétienne*.

U pokrajini francuskog jezika postoji ozbiljna nestašica kvalificiranih nastavnika religije. U katoličkim školama drugog stupnja od 50% do 75% nastavnika nije posebno kvalificirano. Naprotiv r. n. u državnim školama obavljaju općenito nastavnici s diplomom više stručne spreme (2 godine; počevši od 1984. 3 godine) odnosno magisterijem (4 godine) iz rel. znanosti. Dvadesetak studenata svake se godine upisuje na Institut Supérieur de Sciences Religieuses dell'Université Catholique de Louvain. Svaka biskupija francuskog govornog područja

ima svoje učilište za odgoj i obrazovanje nastavnika religije u višim razredima osmogodišnjih škola.

U pokrajini flamanskoga govornog područja stanje je mnogo povoljnije. Iz istraživanja koje je proveo J. Dhooghe 1975. proizišlo je da samo 30% nastavnika religije nije imalo posebnu izobrazbu. Već više od deset godina godišnje se na Viši institut rel. znanosti na Katholieke Universiteit Leuven upisuje stotinjak laika (polovica su žene) na četverogodišnji studij, a oko 45 na dvogodišnji (počevši od 1985. trogodišnji) studij. I na Sveučilištu u Gentu postoji trogodišnji studij za izobrazbu (diplomiranih) nastavnika religije.

Među brojnim kat. institutima u Belgiji Institut International de Catéchèse et de Pastorale → „Lumen Vitae“ zauzima osobito značajno mjesto. Invenzivni godišnji ili dvogodišnji tečaj, posebno za svećenike, redovnice ili laike iz Trećeg svijeta, nudi temeljnu kat. izobrazbu.

3. *Opća svrha r. n. u školi drugoga stupnja.* Već smo rekli na koji je način Flamanska kat. komisija opisala opći cilj r. n. Godine 1977. uredništvo časopisa „Tijdschrift voor Catechese“ predložio je sljedeće ciljeve: „Školska k. teži osobnom 'očovječenju' mladih; stoga ih želi poučiti da se sustavno i odgovorno suoče s cijelom osobom, s istinskim životnim problemima, a na poseban način s problemom koji se odnosi na opći smisao postojanja (problem smisla života), koji se postavljaju i rješavaju u religijama (rel. dimenzija), posebno u židovsko-kršćanskoj vjeri (kršćanstvo).“ U novim programima za 5. i 6. razred škola drugoga stupnja (1985) prihvaćena je sljedeća definicija: „RN teži integraciji životnih vrednota, rel. dozrijevanja i osloboditeljskom zalaganju u svijetu; stoga, po uzoru na neke temeljne životne prilike, ona proučava, u uskom dodiru sa životom, kršćansko viđenje tih problema i kršćansku praksu s time u vezi.“

III. Crkvena kateheza

Najznakovitija obnova crkvene k. odnosi se na k. potvrde, za djecu od 10 do 12 g. u župi, na pastoral zaručnika, katekumenski odgoj kandidata za krštenje i potvrdu (Antwerpen, Bruxe-

lles, Liège), često puta zbog sklapanja kršćanske ženidbe.

→ Sakrament potvrde općenito se slavi u 12. godini. Župna k. kao priprava na potvrdu traje godinu dana, ponajčešće dvije godine. Obavlja je na tisuće obiteljskih vjeroučitelja, animatora i animatorki omladinskih pokreta. Održava se u privatnim kućama ili u župnim prostorijama. Župnik pomaže vjeroučiteljima i organizira liturgijska slavlja prilagođena potvrđenicima i njihovim roditeljima. Na raspolaganju je više novih priručnika za pripravu na sakrament potvrde. U nekim vodičima nalaze se dva cjelovito priređena pristupa za svaki susret: prvi na razini vjeroučitelja, za njegovo teološko i duhovno produbljivanje; drugi s nizom prijedloga za izvođenje susreta s potvrđenicima. Na taj način istodobno se odvija i k. djece i ona za odrasle.

Društvene kršćanske organizacije, posebno one ženske, poduzimaju mnoge inicijative za religiozni odgoj članova. U tu svrhu priređuju najrazličitije konferencije, studijske seminare, odgojne časopise. Zalaganje u svijetu općenito je vrlo naglašeno. Koliko god bio snažan kat. odgoj u najrazličitijim obiteljskim grupama, grupama za razgovor na župnoj razini, biblijskim grupama, snažno se osjeća potreba za sustavnijom k. odraslih.

Posljednjih je godina porasla svijest da je obitelj prvotna grupa za kat. odgoj i obrazovanje. Prijevodom i prilagodbom poznate njemačke knjige za kršćansku kulturu obitelji: *Durch das Jahr, durch das Leben* (1982), nada se da će se moći dati nov polet rel. odgoju u obitelji zalaganjem obitelji. Ta inicijativa nastavlja tradiciju „obiteljske k.“, za koju je toliko bio zaslužan o. → P. Ranwez DI, posebno svojom knjigom: *Ensemble vers le Seigneur. La formation religieuse en famille* (3 1964). Očekuju se i spasonosni učinci odmjerene upotrebe, u krugu obitelji, dobrih → Biblija za djecu. Dobri su rezultati zadnjih godina postignuti pozivanjem roditelja da osobno pripreme djecu od 7 do 8 godina (2. r. osn. škole) na slavlje prve pričesti. U tu su svrhu bili objavljeni odgovarajući priručnici (C. Brusselmans i H. Bracke).

Bibliografija

J. BEARS—E. HENAU, „God is groter. Werkboek rond geloven”, Tielt, 1980, ³1985; CH. BAILLY, „La rythmocatéchèse ou mémorisation orale rythmée de l'Évangile”, u: »Lumen Vitae« 36(1981) 359—376; J. BULCKENS—E. VAN WAELDEREN „Krijgen onze kinderen nog godsdienstles?”, Antwerpen, 1972; J. BULCKENS, „Sviluppo dell'insegnamento religioso nelle scuole secondarie nel Belgio fiammingo”, u: »Religione e Scuola« 10(1982)300—306; F. LEFEVRE, „La catechesi scolastica nel Belgio fiammingo: situazione, problemi, prospettive”, u: »Orientamenti Pedagogici« 18(1971)516—537. Takoder u knjizi „Scuola e religione”, sv. 1: „Una ricerca internazionale”, Leumann—Torino, LDC, 1971, 57—82; J. LE DU—M. VAN CASTER, „Ervaring en catechese”, Brugge, 1968; J. LÉONARD, „Pour une catéchèse scolaire”, Namur, 1978; „Orientations pédagogiques. Pour une école maternelle chrétienne” (Enseignement National Catholique), Liège, 1982, 445—449; „Schoolcatechese in het Secundair Onderwijs. Basisdocument in opdracht van het episcopaat”, Brussel, Licap, 1970; M. SIMON, „Catéchèse »existentielle« ou catéchèse »culturelle«”. A propos du cours de religion catholique dans l'enseignement secondaire en Belgique francophone”, Louvain-la-Neuve, 1984; CH. VAN DER PLANCKE, „Un nouveau programme de religion pour l'enseignement secondaire en Belgique francophone”, u: »Lumen Vitae« 37(1982)445—449; A. VERGOTE, „Per un progetto educativo fondato su Gesù Cristo”, Leumann—Torino, LDC, 1981; R. WAELCKENS, „Orientations fondamentales en vue de la composition du nouveau programme d'enseignement religieux”, Namur, 1969 (réédité sous le titre: „Introduction générale au programme du cours de religion catholique”, Bruxelles, Licap, 1982); ISTI, „Belgio (Vallonia)”, u sv. „Scuola e religione”, sv. 1: „Una ricerca internazionale”, Leumann—Torino, LDC, 1971, 85—109.

JEF BULCKENS